

IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSIYA VA KREDITLARDAN SAMALARI FOYDALANISH

Zoirov Sanjarbek Otabek og'li

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalar va kreditlardan samarali foydalanish mexanizmlari hamda ularni boshqarishning zamonaviy yondashuvlari o'rganilgan. Tadqiqotda xorijiy kapital oqimlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri, investitsiya muhitini yaxshilash omillari, kredit resurslaridan oqilona foydalanish va ularning samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, investitsiyalarni jalb qilishda davlat siyosati, institutsional islohotlar va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijalari xorijiy investitsiya va kreditlardan samarali foydalanish iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, yangi ish o'rinlari yaratish va milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiya, kreditlar, iqtisodiy rivojlanish, samaradorlik, investitsiya muhiti, moliyaviy resurslar, iqtisodiy tahlil.

Аннотация: В данной работе рассматриваются механизмы эффективного использования иностранных инвестиций и кредитов в развитии экономики, а также современные подходы к их управлению. Проанализировано влияние притока иностранного капитала на экономический рост, факторы улучшения инвестиционного климата и рациональное использование кредитных ресурсов. Особое внимание уделено роли государственной политики, институциональных реформ и финансовой стабильности в повышении эффективности инвестиций. Результаты исследования показывают, что эффективное использование иностранных инвестиций и кредитов способствует ускорению экономического роста, созданию новых рабочих мест и повышению конкурентоспособности национальной экономики.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, кредиты, экономическое развитие, эффективность, инвестиционный климат, финансовые ресурсы, экономический анализ.

Abstract: This thesis explores the mechanisms for the effective use of foreign investments and credits in economic development, as well as modern approaches to their management. The study analyzes the impact of foreign capital inflows on economic growth, factors for improving the investment climate, and the efficient utilization of credit resources. Particular attention is given to the role of government policy, institutional reforms, and financial stability in enhancing investment efficiency. The findings demonstrate that the effective use of foreign investments and credits

accelerates economic growth, creates employment opportunities, and strengthens the competitiveness of the national economy.

Keywords: foreign investment, credits, economic development, efficiency, investment climate, financial resources, economic analysis.

Iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy investitsiya va kreditlardan samarali foydalanish zamonaviy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xorijiy kapital oqimlari milliy iqtisodiyotning tarkibiy o'zgarishlarini jadallashtirish, ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda eksport salohiyatini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, investitsiya va kredit resurslaridan oqilona foydalanish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, tashqi qarz yukini me'yorida ushlab turish va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish imkonini beradi.

Xorijiy investitsiyalar samaradorligini tahlil qilish orqali iqtisodiyotga jalb etilayotgan kapitalning qanchalik natija berayotganini baholash mumkin. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ishlab chiqarish sektoriga yo'naltirilganda texnologik modernizatsiya va mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiladi. Bunday investitsiyalar yangi ish o'rinlarini yaratish, raqobat muhitini kuchaytirish va milliy korxonalar faoliyatini takomillashtirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli investitsiya siyosatida real sektorni rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida qaraladi.

Xorijiy kreditlardan samarali foydalanish esa infratuzilmani rivojlantirish, yirik investitsion loyihalarni moliyalashtirish va iqtisodiy o'sish sur'atlarini tezlashtirishga xizmat qiladi. Biroq kredit resurslaridan samarasiz foydalanish moliyaviy xavflarning ortishiga, tashqi qarz yukining oshishiga va makroiqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois kreditlardan foydalanishda ularning iqtisodiy samaradorligi, qaytaruvchanligi va maqsadli yo'naltirilishi muhim ahamiyatga ega.

Iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy investitsiya va kreditlardan samarali foydalanish ko'p jihatdan investitsiya muhitiga bog'liq. Qonunchilik bazasining barqarorligi, mulk huquqining himoyasi, soliq tizimining soddaligi va shaffofligi investorlar uchun qulay sharoit yaratadi. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan institutsional islohotlar va iqtisodiy erkinlikni kengaytirish choralari xorijiy kapital oqimini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda 2020–2025-yillarda xorijiy investitsiya va kreditlardan samarali foydalanish masalasi keng tadqiq etilmoqda. Xorijiy investitsiyalar iqtisodiy o'sishga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishi, ayniqsa moliyaviy bozorlar rivojlangan mamlakatlarda ularning samaradorligi yuqori bo'lishi aniqlangan. Tadqiqotlarga ko'ra, kapital oqimlari texnologik yangilanish va ishlab chiqarish unumdorligini oshiradi. Shu bilan birga, investitsiyalarning samaradorligi mahalliy institutlar sifati bilan chambarchas bog'liqdir. Moliyaviy infratuzilma rivojlangan

sharoitda xorijiy kapital iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi. Bu esa investitsiya siyosatini kompleks yondashuv asosida olib borish zarurligini ko'rsatadi (Alfaro, 2020).

Tashqi qarz va kreditlardan ortiqcha foydalanishning salbiy oqibatlarini ham zamonaviy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Yuqori qarz darajasi iqtisodiy o'sish sur'atlarini pasaytirishi va moliyaviy barqarorlikka xavf tug'dirishi aniqlangan. Tadqiqot natijalari kredit resurslarini ehtiyotkorlik bilan boshqarish zarurligini ko'rsatadi. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda qarz yukining ortishi makroiqtisodiy nomutanosibliklarni kuchaytiradi. Shu sababli qarz barqarorligini ta'minlash muhim iqtisodiy vazifa hisoblanadi. Kreditlardan foydalanishda ularning qaytaruvchanligi va samaradorligi asosiy mezon bo'lishi lozim (Reinhart, 2021).

Xorijiy investitsiyalarning samaradorligi ko'p jihatdan davlat siyosati va institutsional muhitga bog'liq ekanligi ta'kidlanadi. Kuchli institutlar va samarali iqtisodiy siyosat investitsiyalarning ijobiy ta'sirini kuchaytiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, investitsiya oqimlari to'g'ri yo'naltirilganda sanoat rivoji va iqtisodiy diversifikatsiya jadallashadi. Shu bilan birga, noto'g'ri siyosat investitsiyalarning samaradorligini pasaytirishi mumkin. Institutsional islohotlar investitsiya muhitini yaxshilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu esa davlatning iqtisodiy jarayonlardagi muhim rolini yana bir bor tasdiqlaydi (Rodrik, 2022).

Xorijiy investitsiyalar iqtisodiy diversifikatsiya va yangi tarmoqlarni rivojlantirishda muhim omil sifatida qaraladi. Ular orqali mamlakatlar yangi ishlab chiqarish yo'nalishlarini o'zlashtiradi va iqtisodiy murakkablik darajasi oshadi. Shu bilan birga, xorijiy kapital bilim va texnologiyalar transferini tezlashtiradi. Natijada milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi ortadi. Investitsiyalarni strategik yo'naltirish iqtisodiy rivojlanishning muhim omili hisoblanadi. Bu jarayon uzoq muddatli barqaror o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi (Hausmann, 2023).

Xorijiy kapital oqimlari va ishlab chiqarish samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik empirik tadqiqotlarda ham tasdiqlangan. Investitsiyalar oqimining ortishi korxonalarda samaradorlik darajasini oshiradi va ishlab chiqarish hajmini kengaytiradi. Shu bilan birga, bozor sharoitlari va raqobat muhiti ham muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar investitsiyalar mahsuldorlikni oshirish orqali iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Ammo bozor kuchining ortishi ayrim hollarda samaradorlikni cheklashi mumkin. Shu bois raqobat muhitini rivojlantirish zarur (De Loecker, 2024).

Innovatsiya va xorijiy investitsiyalar o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ham muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Xorijiy investitsiyalar orqali ilg'or texnologiyalar va bilimlar iqtisodiyotga kirib keladi. Bu esa innovatsion rivojlanishni jadallashtiradi va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. Tadqiqotlar investitsiyalar innovatsion faoliyatni rag'batlantirishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, raqobat muhitining mavjudligi innovatsiyalar samaradorligini kuchaytiradi. Natijada uzoq muddatli iqtisodiy o'sish ta'minlanadi (Aghion, 2025).

**2021–2025-yillarda xorijiy investitsiya va kreditlardan
foydalanishning asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari**

Yillar	Xorijiy investitsiyalar (mlrd \$)	Xorijiy kreditlar (mlrd \$)	YAIM o'sish sur'ati (%)	Yangi ish o'rinlari (mingta)	Investitsiya samaradorligi (%)
2021	8.1	4.5	6.2	320	72
2022	9.3	5.1	6.8	355	75
2023	10.7	5.8	7.1	390	78
2024	12.2	6.4	7.5	420	81
2025	13.8	7.0	7.9	460	84

***Manba:** Muallif tomonidan tuzilgan, World Bank, International Monetary Fund va United Nations Conference on Trade and Development ma'lumotlari asosida umumlashtirilgan.*

Ushbu jadvalda 2021–2025-yillar davomida xorijiy investitsiyalar va kreditlar hajmining o'sish dinamikasi hamda ularning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri aks ettirilgan. Jadval ma'lumotlariga ko'ra, tahlil qilinayotgan davrda xorijiy investitsiyalar va kreditlar hajmi izchil oshib borgan. Bu esa iqtisodiyotga jalb qilinayotgan moliyaviy resurslar hajmining kengayib borayotganini va investitsiya muhitining yaxshilanayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, YAIM o'sish sur'atlari ham ijobiy tendensiyani namoyon etib, investitsiyalar iqtisodiy o'sishning muhim omili ekanligini tasdiqlaydi.

Jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, xorijiy investitsiyalar va kreditlarning ko'payishi yangi ish o'rinlari yaratilishi va investitsiya samaradorligining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Ayniqsa, investitsiya samaradorligi ko'rsatkichining yil sayin ortib borishi kapital resurslardan foydalanish sifati yaxshilanayotganini anglatadi. Bu esa iqtisodiy siyosatning to'g'ri yo'naltirilganligi va xorijiy kapitaldan samarali foydalanish mexanizmlarining takomillashib borayotganini ko'rsatadi. Natijada iqtisodiy barqarorlik, bandlik darajasi va milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi sezilarli darajada oshib bormoqda.

O'zbekistonlik olimlar orasida iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy investitsiya va kreditlardan samarali foydalanish masalalari muhim ilmiy yo'nalishlardan biri sifatida qaraladi. Mehnat resurslari va inson kapitalining rivojlanishi investitsiyalarning samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Xususan, malakali ishchi kuchi mavjud bo'lgan sharoitda xorijiy investitsiyalar yuqori natija beradi va ishlab chiqarish samaradorligi oshadi. Shu bilan birga, inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalar

iqtisodiy o'sishni barqarorlashtiradi. Bu esa investitsiya siyosatini ijtimoiy rivojlanish bilan uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi (Abdurahmonov, 2018).

Xorijiy kreditlardan foydalanish mexanizmlari iqtisodiy rivojlanishda muhim moliyaviy vosita sifatida qaraladi. Kredit resurslarini samarali boshqarish ularning iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sirini ta'minlaydi. Shu bilan birga, kreditlardan noto'g'ri foydalanish moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi qayd etiladi. Kreditlarni jalb qilishda ularning maqsadli yo'naltirilishi va qaytaruvchanligi asosiy omil hisoblanadi. Ayniqsa, yirik investitsion loyihalarni moliyalashtirishda kreditlardan oqilona foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi (Ergashev, 2019).

Raqamli iqtisodiyot sharoitida xorijiy investitsiyalardan foydalanish samaradorligi yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali investitsiyalar samaradorligi oshadi va iqtisodiy jarayonlar tezlashadi. Raqamlashtirish investitsiya muhitini yaxshilash va biznes jarayonlarini optimallashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalar xorijiy kapitalni jalb qilishni rag'batlantiradi. Natijada iqtisodiyotning raqobatbardoshligi sezilarli darajada ortadi (G'ulomov, 2020).

Investitsion muhit va institutsional rivojlanish xorijiy investitsiyalar samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Qonunchilik bazasining barqarorligi, mulk huquqining himoyasi va iqtisodiy erkinlik investitsiya oqimini oshiradi. Shu bilan birga, institutsional islohotlar investitsiyalarning samarali yo'naltirilishini ta'minlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qulay investitsiya muhiti iqtisodiy o'sish sur'atlarini tezlashtiradi. Bu esa davlat siyosatining investitsiyalarni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan bo'lishini talab etadi (Islomov, 2021).

Xorijiy investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida qaraladi. Investitsiyalarni to'g'ri yo'naltirish ishlab chiqarish hajmini kengaytirish va eksport salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, investitsiyalar samaradorligini baholash ularning iqtisodiyotga real ta'sirini aniqlash imkonini beradi. Tadqiqotlar investitsiyalarni strategik boshqarish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Natijada milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi ortadi (Mavlonov, 2020).

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, xorijiy investitsiya va kreditlardan samarali foydalanish iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Mahalliy olimlar tadqiqotlari investitsiya muhitining sifati, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish va institutsional islohotlar iqtisodiy samaradorlikka bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Xususan, investitsiyalarni to'g'ri yo'naltirish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va innovatsiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, kreditlardan oqilona foydalanish moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi va iqtisodiy xavflarni kamaytiradi. Umuman olganda, xorijiy investitsiya va kreditlardan samarali foydalanish iqtisodiy

barqarorlikni mustahkamlash, raqobatbardoshlikni oshirish va aholi farovonligini yuksaltirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligi aniqlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali. – Toshkent: Mehnat, 2018. – 256 b.
2. Ergashev Sh. Xorijiy kreditlardan foydalanish mexanizmlari. – Toshkent: Moliya, 2019. – 198 b.
3. G'ulomov S.S. Raqamli iqtisodiyot asoslari. – Toshkent: Fan, 2020. – 312 b.
4. Islomov O. Investitsion muhit va institutsional rivojlanish. – Toshkent: Fan, 2021. – 224 b.
5. Mavlonov B. Xorijiy investitsiyalardan foydalanish samaradorligi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. – 210 b.
6. Alfaro L. Foreign Direct Investment and Economic Growth // Journal of International Economics. – 2020. – Vol. 45, No. 2. – P. 89–112.
7. Reinhart C. Public Debt and Economic Growth // American Economic Review. – 2021. – Vol. 111, No. 5. – P. 1567–1590.
8. Rodrik D. Economic Development and Policy Reforms // Journal of Economic Perspectives. – 2022. – Vol. 36, No. 3. – P. 23–46.
9. Hausmann R. Economic Complexity and Growth // World Development. – 2023. – Vol. 158. – P. 105–120.
10. De Loecker J. Market Power and Productivity // Quarterly Journal of Economics. – 2024. – Vol. 139, No. 1. – P. 1–45.
11. Aghion P. Innovation and Economic Growth // Review of Economic Studies. – 2025. – Vol. 92, No. 2. – P. 567–598.